

САНА ОЛОХ

2020 сыл
Ахсынньы
18 күнэ
бээтинсэ
№ 95
(11750)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

— ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ —

Айсен Николаев үлэтин сүрүн түгэннэриттэн

министр-истебэтин кытта
үлэлэһэн, наһараада дойдутугар
төнүннэ. Айсен Николаев уордьаны
сержант уолаттарыгар уонна

сизнигар туттарда
Бу Аба дойду Геройдарын күннэригар Айсен
Николаев пандемияга бэйэлэрин харыстаммака
үлэли сылдьар медиктэргэ, волонтердарга наһараада
туттарда.

Ахсынньы 9 күнүгэр СӨ Ил Дархана Айсен
Николаев тустаах ыйаахха үлэрийтэһи килгэрдэ.
Ыйаах ахсынньы 10-31 күннэригар кууһунан уонна
биридиппээн атыллыыр, аһылык уонна өнөнү онорор
тэрилтэлэр үлэлэригар үлэрийтэһи килгэрдэ.
Бу тэрилтэлэр күннэти үлэ чааһын кэнниттэн
дезинфекция ыйтыахтаахтар. Компьютер кулууптара,
саалалара үлэлиллэрэ көнүлүнэр, 18 сааһын
туола илик ыччаты кулуупка килгэриэ суохтаахтар.
Доруобуйаны чэбдигирдэр, скандинавскайды
хаамынан, сүүрүүнэн дырыктанар дыонго анаан
ыспартыбынай саалалар, манектар үлэлэрэ
сарсыарда 6-тан 10 чааска диэри көнүлүннэ.

Ахсынньы 10 күнүгэр Ил Дархан Уһун Илинги
федеральнай уокурукка РФ Бэрэсидьиинин
боломуочуулаах бэрэстэбиитэлэ Владивостокка
ыйппыт мунньагар кытынна. Губернатордар Уһук
Илиннэ коронавирусу дыанын эмтээһиннэ, ыарыыны
сэрэтэр дыаһаллар тустарынан боллуруоһу көрдүлэр.
Юрий Трутнев РФ Доруобуйа харыстабылын
министр-истебэтигар Саха сиригэр эмтиир
препараттары уонна медиктэргэ, социальнай
үлэһиттэргэ анаммыт вакцинаны түргэнник тиздэргэ
соруудахтаата. Мунньахха Байкал-Амур уонна
Транссибирскэй тимир суопун магистралын сангардан
онорунуудуулуулустилэр. «Колмар», «Эльгауголь»
чох хампааньаларын бэйэлэрин кыамталарын
улаатыннарар, өрөспүүбүлүкэ буддьүөтүгэр
нолуок кириитин элбэтэр, экспорту улаатыннарар
былааннаахтар. Онно элпигэтээр гына БАМ
магистрала сангардыллар ирдэһин Айсен
Николаев эттэ. Мунньах түмүгүнэн федеральнай
министр-истебэлэргэ чогуу соруудах бариллинэ.

Ахсынньы 10 күнүгэр губернатордар «Баба
санаа харыйата» үтүө санаа акциятыгар кытыннылар.
Юрий Трутнев регион баһылыктарыгар оҕолор Саха
дьылга баба санаалаах суруктарын харыйаттан ылан
биздэ. Айсен Николаев икки оҕо Саха дьыллаабы
баба санаата туоларыгар көмөлөһүө. Ил Дархан
Мохсоҕоллоохтооһу оҕо дьизин иитиллээччитигэр, 10
саастаах Владислав Старковка бэлисилиэт, «Үөһэ
Бүлүүтэ» оҕо дьизин иитиллээччитигэр, 17
саастаах Жанна Чувакинага суотабай төлөпүн
бэлэтиэ.

Айсен Николаев COVID-19 утары үлэлиир
эмчиттэргэ сэттиннэ 1 күнүгэр кирибит сана
быраабыланан телебүрү тус хонтуруолугар ылла.
«Билиги регионнаабы эбии төлөбүрү сэргэ хотугу
эбии төлөбүрү оннунан хаалларыыны федеральнай
киини кытта үлэлэһэн ситистибит. Төлөбүр ахсынньы
10 күнүттэн медиктэргэ тус сэттарыгар түһэр. Ким эмит
ыйытылаах буоллабына, социальнай ситимнэргэ
аккауммар суруйуоххутун сөп. Бу боллуруоһу тус
бэйэм хонтуруоллуубун», — дьитэ Айсен Николаев.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкиретээрэ.

суоллара» национальнай бырайыагынан 236 км
суол оноһуллуо. Регион суолларыгар 25 эбийиэккэ
хаһытаалынай өрөмүөн ыйтыллыа. 2021 сылга Нам
суолугар 22,5 км асфалтыахтара. Амма суолугар
36 км өрөмүөннэниэ. Дьааны суолугар үс сыллаах
үлэ барыа. Итиэннэ өрөспүүбүлүкэ 100 сылын көрсө
Дьокуускайга Ленин проспекта өрөмүөннэниэ.

Ахсынньы 9 күнүгэр Айсен Николаев социальнай
ситимнэргэ «Мин кыһынны Саха сирэ» фото-
конкурс түмүгүн таһаарда. Куонкуруһу сэттиннэ 1
күнүгэр биллэрбитэ. Ил Дархан бары кыттааччыларга
махтанна, тыйыс айылҕабыт хаһыламат кестүүтүн
итэҕэтиилээхтик көрдөрбүттэрин бэлитээтэ уонна үс
кыайылаахха анал бириһи анаата.

Ахсынньы 9 күнүгэр «Якутия», «Полярные
авиалинии» авиакомпаниялар уонна «Дьокуускай»
аэропордун сыллаабы үлэлэрин түмүгүн
таһаардылар. Быйыл пандемиянан авиация салаата
ночоту көрсүбүтүн Ил Дархан бэлитээтэ. Ол
эрээри манньк уустук быһыыга-майгыга «Полярные
авиалинии» компания сылы этэннэ түмүктээн эрэрин,
көрдөрүүтэ куһаҥа суоһун, үлэ сөлкө аттарыллан
турбутун бэлитээтэ. Быйыл албах санитарнай
рейсионороннор, үгүс киһи олоһун быһаабыттар.
Кэлэр өттүгэр тизхиныкэни сангардыы наадатын Ил
Дархан ыйда.

«Якутия» авиакомпания үбүн туругун тулсарар
инниттэн 620 мал, солк. кредит уонна заем ылбыт.
Сэттиннэ 737-700 үгүс самолет асатыллыбыт.
Итинник 4-с уонна 5-с самолеты саас атылаһар
былааннаахтар. Авиакомпания тийгин быспакка
көтүү былаанын 7% үрдэппит. Дьокуускайга авиабилет
атыллыыр сана офийа арылбыт. Айсен Николаев
Үл. министр-истебэтин кытары бюджет кредитин
боллуруоһугар үлэлэһэри ыйда. Итиэннэ үл.-экономика
өттүгэр көдүүстээх быһаарыы ылыллыахтаабын эттэ.

Дьокуускай аэропорда бу сыл устата 583 тыһ.
пассажиры хаачыйбыт, бу ааспыт сылтан 39
бырыһыан намыһах. 2019 сылы кытта тэннээтэххэ,
самолет көтүүтэ 17,5 бырыһыан аччаабыт. Таһааһы,
почтаны тизийи 5,2 бырыһыан улааппыт. Сүрүн
үлэттэн тэрилтэ 2020 сыллаабы дохуота 1,5
млрд. солк. тэннэһиэ. Айсен Николаев аэропорт
дохуотугар авиакомпаниялар көтүүлэрэ быһаччы
сабыдыллаабынан, онон атын источниктартан
дохуоту киллэриигэ, ороскуоту аччатыыга болломтону
уураы ыйда.

Ахсынньы 9 күнүгэр Ил Дархан наһараадалары
туттарда. Кини саллааттар үтүө ааттарын үйэтиигэ
улахан үлэ ыйтыллыбытын эттэ. Уус Алдан
Тандатыттан төрүттээх Иннокентий Матвеевич
Готовцев 1942 сыллаахха сураба суох сүппүт. Ржев
аннынаабы кыргыһы толсонуттан кини медальона
булуппубут. Медальон дойдутугар төннөрүлүбүтүн
Айсен Николаев Танда музейыгар туттарда.
Сунтаар Хаданьттан Тит Степанович Васильев
сэригэ 1942 сыллаахха ынырыллыбыт. Ильмень
күөл кыргыһытыгар хайыһар биригээдэтигар
кыттыбыт. Прибалтиканы босхоһоһунна Албан
аат III истиэлэннээх уордьаныгар түһэриллибитин
оҕолоро архыыптан билбиттэр, Ил Дарханна сурук
суруйбуттар. Өрөспүүбүлүкэ салалтата Оборона

Ахсынньы 7 күнүгэр Айсен Николаев «Бизнес
без границ» дьиз. онлайн-конвенттарээһинигэр
кытынна. Губернатордар, эксперттар, бөдөн
хампааньалар бэрэстэбиитэллэрэ экономикага
технологическай хамсааһыны онорууга Уһук
Илинги регионнар баһылыктарын оруолун туһунан
көпсөттүлэр. Ил Дархан Саха сирэ IT-өнөнү онорууга
Уһук Илин уокуругар көрдөрүүтүнэн инники күөҥнэ
тахсыбытын, бу эйгэбэ макрорегион экспортын 90%
хаачыйарын бэлитээтэ. IT-хампааньалары өйүүр
хайысканан стартап-экспедиция буолар. Экспедиция
кыттылаахтара бөдөн хампааньалар үлэлэригар
туһаналларыгар технологическай бырагыраамалары
айдылар. «Скайберия» резидент томографияга
сэбиргэхтэтиини быһаарар бырагырааманы
онорон, уонунан тыһыынча киһиэхэ септеех диагноз
туруорулунна. Кэлэр өттүгэр биотехнологическай
чинчийиини ыйтыыга, климаты уларыттыытын
быһаарыыга, судаарыстыбаннай салайыыга
бырайыактары оноруохтара.

Гражданскай авиация аан дойдутаабы күнүгэр,
ахсынньы 7 күнүгэр, салгынынан сырыыны салайар
бөдөнсүтүлүбүт киин Дьокуускайга үөрүүлээхтик
атыллына. Манна 5 тыһ. кв. м. аан дойдутааһыгар
элиэттэр аныгы киин дьизэтэ тутуллубут. Куттала
суох көтүүнү хаачыйар аныгы автоматизированнай
тирик таныллыбыт. Итиэннэ структураны уонна
салпын траскаһын сангардыыга үлэ ыйтыллыбыт.
Айсен Николаев бу эбийиэк дойдутааһа баһылыга
Владимир Путин уонна РФ Бырабытыластыбатын
быһаарыыларынан федеральнай бырагырааманан
тутуллубутун эттэ. 2021 сыл бүтүөр диэри
тулуттынаабы учаастагы тулсарыахтара, аттынаабы
уулуссалары асфалтыахтара.

Эмиэ бу күн Айсен Николаев Росавиация
салайааччытын солбуйааччы Дмитрий Ядровы кытта
көрсөн, регионна авиация салаатын сайдыытын
уонна аэропортыгар сангардыы боллуруостарын
көрдүлэр. 2020 сылга Нерюнгри, Өлүөхүмэ, Эдьигээн
аэропортыгар балаһаларын тулсарыыга үлэ барбыт.
2021 сылга Үөһэ Бүлүү аэропордун сангардыахтара.
«АЛРОСА» көмөтүнэн Мирнэйгэ аэровокзал дьизитин,
көтөр-түһэр балаһаны тутуохтара. Дмитрий Ядров
регионна үлэ болдьоһун туһунан ыйтылларын
бэлитээтэ. 2024 сылга диэри Саха сиригэр 16
аэропорт сангардыллыа. Росавиация 2030 сылга
диэри эбии 10 аэропорду тулсарар боллуруоһу көрөр.

Саха сиригэр грипп, ОРВИ ыарыыттан быһыы
бизрии иккис түһүмэсэ бүтэн эрэр, нэһилиэннэ
60% ылыахтаах. Бу туһунан ахсынньы 8 күнүгэр
Айсен Николаев баһылыктары кытта мунньахха эттэ.
Улуустар икки ардыларыгар сырыыны хонтуруолга
тутарга, түһэр сирдэри, айан суолунаабы кафедалары
бэрэбизирээһингэ соруудахтаата. Хоту улуустарга
тийээччилэр ИФА, ИХА анаалыстары туттаралларын
ыйда. Сана дьылга улуустарга аймахтарыгар тийэр
оҕолору болломтоһу ыларьасоруйда.

Ахсынньы 8 күнүгэр өрөспүүбүлүкэ баһылыга
Саха сиригэр 2021-2023 сылларга суол-иис
үлэтин былаанын дьүүллэстэ. Суопу тутууга,
өрөмүөннээһингэ 32 млрд солк. таһа суумалаах
үл көрүллүө. «Куттала суох уонна тулсарай айан

— УЛУУСКА — БУ КҮННЭРГЭ —

КЫБАРТЫЫРА КҮЛҮҮНҮН ТУТТАРДЫЛАР

Чурапчы улуунугар төгүрүк тулаайах Юлия Кривошапкина бу күннэргэ
толору хаачыйылаах кыбартыыра күлүүнүн тутта. Билигин кини
Чурапчы сэлээннээтигэр 4 кыбартыыраалаах гаас холбооммут дьизитигэр
бэйэтин кыбартыыратыгар олоруоҕа.

Юлия Хатылы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Эпэкиин Родион Захаров дьиз
кэргэнигар иитиллибитэ. Билигин кэргэннээх, 2 саастаах уол оҕолоохтор.
Эдэр дьиз кэргэн үчүгэй усулуобуйалаах дьизэлэнэн үөрүүлэрэ улахан.

Кыбартыыра күлүүнүн туттарыыга эбэрдэ тылы Чурапчы улуунун
баһылыгын бастакы солбуйааччы Алексей Ноговицын, улуус
Дьокуутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров эттилэр.

Улуус дьаһалтата сыл бүтүөр диэри тулаайах оҕолору уонна төрөппүт
көрүүтэ-истиитэ суох хаалбыттары дьизэнэн хаачыйыы бырагырааматын-
нан сана кыбартыыра күлүүстэрин өссө туттарар былааннаах.

Чурапчы улууһа, МТ дьаһалтатын пресс-киинэ.

— ТЫЛ - САЛАЙААЧЧЫГА —

Алексей ПОПОВ: «Болжомтолоох, сэрэхтээх буоларгытыгар ыгырабын»

Сага Дьылбыт буолара абыайах хонук хаалла. Бары кэтэхэр, күүтэр бырааһынньыкпыт үгүс үөрүүнү-көтүүнү абаларын сэргэ, хомойуох иһин, Сага Дьыл түүн баһаар тахсар түгэнэ баар суол. Бу бырааһынньыктаабы күннэргэ баһаарынай чаас үлэтэ икки бүк күүһүрэр, үлэһиттэр

курэхтэһиилэрэ буолан аастыта. Манна Сылан баһаарынай чааһын үлэһиттэрэ Юрий Семенов 1-кы, Дьулустаан Беляев 2-с уонна Степан Макаров 2-с мизстэлэргэ тигистилэр.

Эһиил Чурапчытаабы баһаарынай чаас гааска холбонуохтаах, быйыл магистрала тардыллан, стояк турда. «Социальной суолталаах эбийиэктэр» бырагыраамаба кириэн, улуус бары баһаарынай чаастара оптоволочно ситиминэн түргэн интэриниэксэ холбонубут.

Быйылгы сыл улууспутугар хайдах ааһан эрэрэй?

- Билинни туругунан уопсайа 34 баһаар бэлэстэннэ. Былырын 24 баһаар бэлэстэммитэ. Баһаарга киһи өлүүтэ суох, баһаартан эчэйбит ахсаана — 3.

Баһаар тахсар сүрүн төрүөтэ биһиги улууска тутуй? Маны сэргэ Сага Дьылбыт буолара чугаһаата, салюту, араас пиротехниһыкэни эһии эмиз кутталы үөскэтэр, ону сэрэтэр инниттэн нэһилиэнньэ тугу билиэхтээбэй?

- Баһаар буолар сүрүн биричиинэтинэн электропроводка куһағана, мелтэх туруктаах оттуллар оһох, оһох турбатын оноһуута ирдэбилгэ эппиэттээбэт буолуута, оттуллубут оһоһу көрүүтэ суох хаалларыы, ититэр прибордары сөбө суохтук туһаныы буолаллар.

Сага Дьыл бырааһынньыга, кырдык, сэрэби ирдир. Харыйаны хайдах туруораргыттан, гирляндалары хайдах иилэргиттэн сабалаан, пиротехниһыкэни тутуу бу барыта тупса быраабылалардаах. Ону тутуспатаххына, илиигин-атаххын, сирэйгин сиэтэһххин, эмсэбэлэһххин уонна биллэн турар, баһаары таһаарыахха сеп. Онон сүрүн быраабылалары билиһиннэриим:

- Харыйаны тирэхтээх олоххо туруорун.

- Харыйаба түргэнник умайар оонньууру, баатаны, чүмэчини, кумаабыны иллимэн.

- Харыйаны ититэр прибордар аттыларыгар уонна эвакуацияланар суолу бүөлүү (уопсай дьылэргэ эвакуацияланар ааннары бүөлүү) туруоруман.

- Дьиз иһигэр, харыйа аттыгар Бенгальскай чүмэчини уматыман, пиротехниһыкэни эһимэн.

- Оҕолорго гирлянданы бэйэлэригэр холботуман.

- Холбонуулаах электроприбордары көрүүтэ суох хаалларыман.

- Собуокка оноһуллубут, сэртификаттээх уонна алдьаныта суох эрэ гирляндалары ил лин.

Баһаар тахсар түгэнигэр «01» нүмэргэ эрийэн биллэрэбит уонна дьону таһаара, баһаары туох баарынан умуллара сатыыгыт. Электроприбордары (гирлянда, тэлэбиисэр) розеткадан эбэтэр рубильнигы араара охсубут. Искусственной харыйа умайдабына, илиигитинэн тыппаахкыт, халын суорбанынан саба быраабыахкытын сөп.

Пиротехниһыкэни киридэххэ, фэйерверктэри форточка нөҕү эбэтэр балконтан ытар, дьон диэки туһайар көнүллэммит. Дьонтон, кылтаан-сүөлтэн, дьизтэн-уоттан 20 мизтэрэ тэйиччи ытыллар. Петардалары кыбартыыра түннүктэригэр, подьезтарга, лифтэргэ, ону тэнэ дьон мустан турар сиригэр, атахтарыгар быраабыман, хармаанна уонча капюшонна угуман. Маны сүрүннээн оҕолорго туһайан этэбин.

Манньык этэн турар, Чурапчы улуутун олохтоохторун болжомтолоох, сэрэхтээх буоларгытыгар ыгырабын. Кэлэн иһэр Сага Дьылын эбэрдэлибин, дьолу, доросбуйаны бабарарбын.

Алексей Константинович, хоруйдарың иһин махтал. Күндү улууспут олохтоохторо, хас биирдибит эппитинэни сүгэн, быраабылалары тутуһан сылдыарбыт нус-хас олохпут мэктиэтэ буоларын умнумуобун.

Кэпсэттэ Елена МАКАРИНСКАЯ.

— САҢА КИНИГЭ —

«Үйэлэргэ албан аат» кинигэ сүрэхтэннэ

ҮЙЭЛЭРГЭ
АЛБАН ААТ

Кинигэ аабыт, элбэбит, хос элбэбит, өлөкөсүбү.
Сэрэбэр
СИДОРОВ ГЕРМОГЕН МАРКОВИЧ
Сүрүннээннэр

Ахсынньы 14 күнүгэр Улуу Кыайы 75 сылынан Сибиряков Гермоген Маркович туһунан «Үйэлэргэ албан аат» диэн саҥа кинигэ сүрэхтэннэ. Гермоген Маркович - Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааба, Чурапчы улуутун уонна Одьулуун нэһилиэгин бочуоттаах олохтооһо, «Бойобуой үтүөлэрин иһин» мэтээл, таһаарылаах, бэриниһээх үлэтин иһин үгүс бэлиэ, мэтээл хаһаайына.

Үөрүүлээх дьаһалы улуустаабы киин бибилиэтиэкэ тэрийиитинэн билинни балаһыанньанан, «ZOOM» сыһарыы онлайн балаһааккатыгар ытылынна.

Бу кинигэни Гермоген Маркович сиэнэ, СӨ култууратын туйгуна, РФ Суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ Светлана Дидорова — Лаврентьева хомуйан онордо. Бибилиэтиэкэ исписэлиһэ Марфа Кузьмина кинигэ тутулуун, кизэргэтиитин, исхоһоонун биирдиһээн наардаан, сийилии көрөөччүлэргэ билиһиннэрдэ. Саҥа кинигэ «Үйэлэргэ албан аат» диэн ааттаах

кирии тылыгар: «Биһиги хас сыл аайы, Кыайы күнүгэр, ытык киһибитин ахтыахпыт-санаахпыт. Түөспүтүгэр Георгиевскай лиэнтэни анньынан, кини мэтириэтин өрө көтөбөн, хас эмэ тыһыынчачан дьону кытта «Өлбөт-сүлпөт пуолкаба» хаамсыахпыт. Улуу Кыайы 75 сылыгар аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит, хос-хос эһэ Гермоген Маркович Сибиряков үтүө аатын үйэтитэн, кэнчээри ыччаппытыгар анаан бу ахтыы сурунаалы таһаардым,» - диэн ааптар Светлана Дидорова — Лаврентьева аабааччыларыгар анаан суруйбут.

«Кыайы саллаата» иккис түһүмэххэ Гермоген Маркович уоттаах сэриигэ кыттыбыт бойобуой суолун, сэрии кэнниттэн үлэтин-хамнаһын туһунан сырдаттылыбыт. Бу матырыйаалга Гермоген Маркович сэриигэ сылдыбытын туһунан докумуоннарын, бойобуой наҕараадатын уонна И.В. Сталин махтал суругун хаартыскалар кириэн биэрбиттэр. Салгыы Гермоген Маркович чугас дьонун-сэргэтин, аймактарын истин-иһирэх, үтүө тыллардаах ахтыылаах түмүллүбүт. Сурунаалга өйдөбүннүк хаартыскалары киһи кэрэхсии көрөр.

«Төрүччү- өбүгэ сокуона» түһүмэххэ ааптар бэйэтин хас да көлүөнэ төрүттэрин үөрэтэн, толору төрүччү исхизмэтин онорон киллэрбит. Маны сэргэ архыыпка көрбүт, кинигэлэртэн аахпыт матырыйаалларын саас сааһынан суруйбут. Ону барытын эмиз туһааннаах хаартыскаларынан ситэрбит.

Бу күн улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, улуус баһылыгын социальной болпууостарга солбуйааччы Николай Аммосов, улуус бэргээннэрин Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Матрена Матеева, Одьулуун нэһилиэгин баһылыга Людмила Ефремова уонна да атын ытырылаах ыалдьыттар, Гермоген Маркович оҕолоро, сиэннэрэ, хос уонна хос-хос сиэннэрэ кыттыыны ыллылар. Гермоген Маркович оҕорон ааспыт кэмин, хорсун быһыытын, тус олобун, үлэтин-хамнаһын уонна кини дьиз кэргэнин туһунан истинник абыннылар. Гермоген Маркович хос уонна хос-хос сиэннэрэ онорбут «Мой прадед- моя гордость» диэн видеоларын санээрэ көрдүлэр.

Ити курдук, кинигэ сүрэхтэниитэ үрдүк таһымнаахтык ытылынна. Ытырылаах ыалдьыттар бэйэлэрин тус санааларын үлэстэн, ырытан, астыннылар. Саҥа кинигэ ааптара Светлана Дидорова-Лаврентьева ис сүрэхтэниэн үөрэн турар, киин бибилиэтиэкэ үлэһиттэригэр махтал тылларын тизэртэ итиэннэ кэлэн иһэр Сага дьылын биер дойдутаахтарынан эбэрдэлэтэ.

Марфа ПЕТРОВА.

— ҮӨРЭХ —

Чурапчыга цифровой үөрэхтээһин эйгэтэ аһылынна

Ахсынньы 15 күнүгэр Чурапчытаабы колледж иһинэн «Цифровой үөрэхтээһин эйгэтэ» диэн устудьуоннар сайдыыларыгар улахан кыабы биэрэр киин үөрүүлээх аһыллыыта буолла. Бу Федеральнай бырайыак чэрчитинэн, колледж Аграрнай уонна Политехнической отделениеларын икки кабинета толору тизхиһыкэнэн хааччылыннылар.

Кабинеттары арылар үөрүүлээх дьаһалга Чурапчытаабы колледж аграрнай отделениетин сэбиэдиссэйэ Алексей Ноев, Одьулуун нэһилиэгин баһылыга Людмила Ефремова, Одьулууннаабы агрооскуола дириэктэрэ Константин Филиппов аалай кыһыл лиэнтэни быстылар. Итиэннэ СӨ үөрэххэ уонна наукага министриэ Михаил Сивцев уонна цифровой үөрэхтээһин Федеральнай бырайыагын администратору Евгений Демьянов видео-эбэрдэлэрин иһиттилэр.

«Бу национальнай бырайыакка олобуран, Чурапчы колледжыгар толору хааччылыылаах кабинеттар тэрилиннилэр. Манна биер албах өнөҥү толорор тизхиһыкэ, икки интерактивнай дуоска, отут устуука ноутбук, икки учууталга аналлаах ноутбук, ону таһынан алта ноутбук административнай үлэһиттэргэ анаан көрүлүннэ. Онон сибээстэн, колледжылыгыгар уон биэтии ноутбуктаах икки кабинеты тэрийдибит. Инньэ гынан преподавателлэргэ уонна устудьуоннарга цифровой үөрэби баһылыырга толору кыах үөскээтэ», - диэн колледж дириэктэрин үөрэтэр-производственной үлэбэ солбуйааччы Алена Орлова кэпсир.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Төрөөбүт соругум

Билии төрдүн барытын бизрбит сирим баар -- Чурапчы

Чурапчы улуунун үөрэбин салалтатын «Сана олох» хаһыакка анал сыһыарыта

САЛАЙААЧЧЫ КОЛОНКАТА

Биһиги улууспут «Үөрэхтээһин» национальнай бырайыак хайыскаларын олоххо киллэриигэ бары кыабын ууран үлэни-хамнаһы ытар.

Бу күнүргэ Олохтоох инициативалары өйүүр бырагыраама чэрчитинэн Т.М. Коженин аатынан Арыылаах орто оскуолатын «Технологии AR(дополненной) и VR (виртуальной) реальности для реализации дистанционного образования в условиях малокомплектной сельской школы» бырайыага үөрэх салалтатын, экспертнэй сөбүстүн биһирээбиллэрин ылан, нэһилиэк дьаһалтата уонна олохтоохторо Чурапчы улуунун дьаһалтата өйөөнөр, оскуолаҕа дистанционнай үөрэхтээһини ытар тизхиныкэнэн хааччыллыбыт VR-кылаас аһыллына. Бу аһыллыбыт кылаас, сана үйэ информационнай цифровой тизхиныкэтэ, педагогическай технологиялара үөрэнээччилэр билиилэрэ хангырыгар, научнай-чинчийэр үлэҕэ сысталларыгар, инникитин сөптөөх идэни баһылылларыгар олук буолуоҕа.

Мань тэнэ И.Е. Федосеев-Доосо аатынан Дирин оскуолатыгар «Комплексное развитие сельских территорий» федеральнай бырагыраама чэрчитинэн ытыллыбыт куонкурууска «Моя красивая школа» бырайыага кыайан СӨ тыа хаһаайыстыбатын уонна аска-үөлгэ политикатын министриэтибэтин грантын 2мөл. 600тыһ. солк. суумаҕа ылан, оскуола тротуара оһоһуллуоҕа. Г.П. Башарин аатынан Сылан уонна И.М. Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолаларыгар «Цифровой үөрэх эйгэтэ» тэриллэн, түргэн интэринизэккэ холбонмут, цифровой тизхиныкэнэн хааччыллыбыт анал кабинеттар арылыннылар. Федеральнай бырайыак чэрчитинэн атылаһыллыбыт тэриллэр үөрэнээччилэр уонна педагогтар цифровой үөрэх инфраструктуратыгар уонна «контеныгар» кириэллэригэр, салайар-тэрийэр үлэ кедьүүһүн үрдэтиигэ, автоматизациялааһынна кыахтары үөскэтиэхтэрэ. Маньк бырайыак кэлэр сылга өссө 5 оскуолаҕа олоххо кириэбэ. Мань олоххо киллэрэн, татимнээхтик уонна кедьүүстээхтик туһанары ситиһиэхтээхпит.

Оболор ситиһиллэрин сайыннарыыга сылын аайы ытыллар предметинэн олимпиадалар, WorldSkills чемпүйэнээттэрэ, «Инникигэ хардыы» научнай-практическай кэмпириэнсийэ оскуолатаабы, улуустаабы түһүмэхтэрэ дистанционнай көрүнүнэн ытылыннылар. Бүтүн Арасыйыатаабы үөрэнээччилэр олимпиадаларын улуустаабы түһүмэхтэр кыттыбыт 6806 оботтон 2618 кыайыылаах уонна призер буолла. Улуустаабы түһүмэххэ 1426 кытынна, ону таһынан тэнгэ СӨ үөрэнээччилэрин олимпиадатыгар 196 оҕо кытынна. Улуустаабы түһүмэх соруудахтарын 50% толорбут оболор үлэлэрэ өрөспүүбүлүкэтээби түһүмэххэ кириэстэрэ. «WorldSkills Russia Junior Challenge – 2020» сүүмэрдир чемпүйэнээттин 24 компетенциятыгар 188 оҕо кыттан 55-һэ призер буолла. Бастаабыт оболор улуус чизэтин өрөспүүбүлүкэ таһымыгар көмүскөхтэрэ.

«Инникигэ хардыы» научнай-практическай кэмпириэнсийэ быһыл үбүлүүдээх 25 сылын бэлитиэр. 362 оҕо оскуолатаабы түһүмэххэ миэстэлэһэн, 408 дакылаат Аччыгый наука академиятын Lk14 порталыгар бигэрэммитэ. Итинтэн 62 дакылаат өрөспүүбүлүкэ

таһымыгар тахсыахтаах.

Үөрэтии хаачыстыбатын хонтуруоллаан, Мугудай, Сылан, Амма, Алабар, Хатылы уонна Чурапчы нэһилиэгин оскуолаларыгар дистанционнай уроктары кэтээн көрүү ытылынна. Эдэр педагогтар идэ маастарыстыбатын куонкурустарга кэтэхтэн ытыллан, 9 педагог түөрт түһүмэбинэн кураһтэхтэхтэрэ. Үөрэби сайыннаран уонна идэ таһымын үрдэтэр үнүстүүт «ПРОФИ-учуутал» дьыалабыай оонньууга 40 учуутал регистрацияланнылар.

Саха сиригэр оскуола иннинээби үөрэхтээһин 100 сылыгар аһамыт Үөрэх салалтатын исписалиистэрэ М.П. Оконешникова, С.Л. Зверстова хомуйан онорбут «100 көмүс дьарыктар» электроннай киингэлэрэ ZOOM нөҕүө презентацияланна. Редакционнай кэллээгилэрэ уһууааннар старшай иитээччилэрэ О.Г. Оконешникова, М.Е. Кириллина, С.М. Новгородова киридилэр. Бу хомуурунньука улууспут уһууааннарын иитээччилэрин методическай үлэлэрэ киридилэр. Улуус оскуола иннинээби үөрэхтээһинигэр дириҥ кылааттарын

киллэрбит, үгүс сыллаах таһаарылаах үлэлээх династиялары үйэттэн, уопсастыба билиинитин көрдөрөн, «Бастын педагогическай үлэ династията» интэринизт-акция ытылынна. Барыта 5 династия кыттыыны ылла — Саввиннар-Батариннар, Борисовтар, Смирниковтар-Дьячковскайдар уонна Мугудайтан икки Сивцевтэр династиялара.

Чурапчы нэһилиэгин «Тулукчаан» уһууаанын этнопедагога Ирина Захарова «Саха сирин кизн туттуута»

норуот биризмийэтин «Уһууаан иитээччигэ» анал аат, «Үөрүү» Оҕо сайдар киинин педагога, хомусчут Марианна Слепцова Норуоттар икки ардыларынаабы онлайн хомус күрээбэр гран-при кыайыылаабынан буоллулар. «Аҕам, ийэм уонна мин — ыспартыбынай дьиз кэргэн» өрөспүүбүлүкэтээби онлайн күрэххэ Дирин оскуолатын учуутала, тирэһээрэ Георгий Федорович Пулачев, кэргэнинэн Анастасия Константиновналыын, уолларынан Аликтыын мунууур кыайыылаабынан ааттаннылар.

Оҕо аабытын дьиз кэргэнгэ көбүлүүр сыллаах «Арасыйыа ийэлэрэ» уопсастыбаннай тэрилтэ Саха сиринээби салаатын уонна Үөрэби сайыннаран уонна идэ таһымын үрдэтэр үнүстүүт тэрийэн ыыппыт «Аҕар ийэ — аҕар нация» өрөспүүбүлүкэтээби күрэххэ 58 дьиз кэргэн 17 улуустан уонна Дьокуускайтан кытынна. Чурапчы улууттан түөрт дьиз кэргэн кыттан, Хатылыттан Александра уонна Сахаяна Иванова Бараксановтар «Кинигэ — дьиз кэргэн култуурата» анал аат кыайыылаабынан буоллулар.

2020 сылыгар үөрэх тэрилтэлэрин үбүлүүдээх сыллара. Төлөй, Хайахсыт оскуолалара, Чурапчы гимназията, Төлөй «Кустук», Хайахсыт «Күннээн» уһууааннара бэлиэ дааталарын үгүс ситиһиллээх, баай уопуттаах, үтүө үгэстээх көрсөллөр.

Үүнэр 2021 сылга барыбытыгар сана ситиһиллэри, үрдүк кирииллэри аҕаллыт.

Юрий ПОСЕЛЬСКАЯ,
үөрэх салалтатын начаалынныыга.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Төлөй орто оскуолатын 90, С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын 25 сыллаах үбүлүүдэринэн педагогическай кэллээгиллэри, бары үлэһиттэри, үөрэнээччилэри уонна төрөппүттэри эбэрдэлиибит! Үөрэххэ, үлэҕэ дьаныаргытынан өссө үрдүк кирииллэри ыла тураргытыгар, баай уопуктун тарбатан, сангалыы сайдан иһэргитигэр баҕарабыт! Бастын баҕа санааларыт туола турдуннар, барыгытыгар үтүө доруобуйаны, дьолу-соргуну! РФ уопсай үөрэхтээһинин бочуоттаах үлэһиттэрин, улуус үөрэтиитэ сайдыытыгар кылааттарын киллэрсэ сылдьар И.М. Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатын салайааччытын Михаил Владимирович Дьячковскайы 65 сааһынан, Үөрэх салалтатын хаадырынан хааччылыы отделин исписалиинин Любовь Михайловна Федотованы 60 сааһынан итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Оҕо хамсааһынын күнэ.

Сылын ахсын ахсынны 5 күнүгэр биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр оҕо хамсааһынын күнэ бэлиэтэнэр. Быылгы тэрэһин куйаар ситимин нөҕүө өрөспүүбүлүкэ бары улуунун эдэр лидердэрин, актыбыстарын хаба, үрдүк таһымнаахтык ааста. Үөрүүлээх күнгэ оболор СӨ Үөрэххэ уонна наукага министриин солбуйааччы Владимир Тихонов, СӨ Ыччат дьыалаларыгар уонна социальнай коммуникацияларга министриэ Степан Саргыдаев эбэрдэлээтилэр. Бүгүн өрөспүүбүлүкэҕэ оҕо хамсааһына экология, успуорт, сыннааланг, чөл олох, аһымал, патриоттуу иити хайыскаларынан сайда турар.

Бу күн сыллаабы түмүктэр тахсан, оҕо хамсааһынын үлэтигэр бастыннар ааттаннылар. Биһиги улуустан оҕо хамсааһынын «Дьулуур» үрдүк бэлиэтэ С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын 11 кылааһын үөрэнээччитигэр Ньургун Пермяковка туттарылынна, СӨ Ыччат дьыалаларыгар уонна социальнай коммуникацияларга министриэтибэтин Бочуотунай грамотатынан П.М. Васильев аатынан Соловьев орто оскуолатын педагог-организатора Роза Тимофеева СПО-ФДО Бочуотунай грамотатынан И.Е. Федосеев-Доосо аатынан Дирин АГРО орто оскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччигэ Света Зверстова уонна СӨ Үөрэххэ уонна наукага министриэтибэтин махтал суругунан А.А. Макаров аатынан Улахан Күөл сүрүн оскуолатын дириэктэри иитэр үлэҕэ солбуйааччы Аграфена Трофимова баҕараадаланнылар.

Оҕо хамсааһынын улуус, нэһилиэк, оскуола өйүүр буоллабына, үлэтэ тахсыылаах буолар. Ол курдук, биһиги улуустан «Оҕо хамсааһынын өйүүр оскуола бастын дириэктэрэ» аат Д.П. Коркин аатынан Өрөспүүбүлүкэтээби ыспартыбынай эрэллэри бэлэмниир Чурапчытаабы орто интэринизт-оскуола дириэктэригэр Николай Николаевич Гуляева инэрилиннэ, «Оҕо хамсааһынын бастын лидерэ» аат Г.П. Башарин аатынан Сылан орто оскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччитигэр Айталига Ипатаеваҕа инэрилиннэ.

Бу ситиһиллэр оҕо хамсааһына улууска сылын ахсын сайдан, кэнээн иһэрин бэлиэтиллэр.

Христина ПРОТОПОПОВА,
оҕо хамсааһынын салайааччыта.

ТЭТТИК СОНУННАР

Дорубуяаларыгар хаачахтаах оёолорго «Кылынны фантазия» айар куонкурсу 3 бөлөбүнэн ытылынна. Барыта 25 оёо кыттыны ылла. 4-7 саастаахтар уруһуйдарыгар «Березка» уһууаан иитиллээччигэ Арсений Крылов, 8-13 саастаахтар оһоһуктарыгар Улахан Куел оһуолатын 4 кылааһын үөрэнээччигэ Аниита Максимова, 13-16 саастаахтар хоһоонго холонууларыгар Одьулуун орто оһуолатын 10 кылааһын үөрэнээччигэ Герман Карпов кыайылыааһынан ааттаннылар.

Уһууаан саастаах оёолорго «Роботидс» робототехниканы улуустаабы күрбэрб хамаанда кыттыны ылла «Березка» уһууаан «ROboFix» хамаандата кыайылы өрөгөйүн биллэ.

Ахсынны 12 күнүгэр суруйааччы Василий Назарович Егоров-Тумарчаа саха норуотун суруйааччытын үрдүк аата интэрлибигинэн, онлайн-викторина оһуола 9, 10 уонна 11 кылаас үөрэнээччилэригэр ытылынна. Барыта 15 оһуопаттан 83 оёо кытынна. Ордук үчүгэй бэлэмнээхтэрин Хадаар, Мугудай, Гимназия, СА Новгородов аатынан Чурапчы, Дирин, Төлөй, Улахан Куел оһуолаларын оёолоро көрдөрдүлөр.

Быйыл Төлөй орто оһуолата 90 сыллаах үбүлүөйүн бэлэстиир. Бу кэм устатыгар идэлэригэр бэриниилээх элбэх учууталлар, салаааччылар үлэлээн аастылар. Онтон бу, сир үрдүгэр эһинэ бэйэлээх идэ баарыттан саамай ыарахан, ол гынан баран олус наадалаах, туйалаах, бочуоттаах идэ учуутал идэтэ буолар. Бүгүн кэспиир киһим - Изабелла Пантелеймоновна Абрамова Дьокуускайдаабы Судаарыстыбаннай университет омук тылын салаатын 1977 сыллаахха бүтэрэн, Мугудай орто оһуолатыгар үлэтин сабалаабыта. 43 сыллаах утумнаах педагогическай үлэтигэр Төлөй оһуолатыгар 31 сылын анаата.

Изабелла Пантелеймоновна 1989 сыллаахха Төлөй абыс кылаастаах оһуолатын дирижтэри үөрэх чааһыгар солбуйааччынан аһаммыта. Орто оһуола буоларыгар элбэх үлэни ыыппыта. Омук тылын учууталын быһыытынан 1996 сыллаахха өрөспүүбүлүкэтээби французскай тыл үгүс олимпиадатыгар кыттыны ылыта. 1999 сыллаахха французскай тыл учууталларын өрөспүүбүлүкэтээби күрбэрб финалиһынан буолбута, научнай дакылаатын иһин дипломуна наһараадалаабыта.

1999-2006 сс. Изабелла Пантелеймоновна дирижтэри научнай-экспериментальнай үлэбэ солбуйааччынан үлэлээбитэ. Кини салайытынан оһуолабыт "Сир

Ситиһинэн кынаттанан -- үлэ үгэнигэр

саха хаһаайына" дьэн бырагырааманан өрөспүүбүлүкэтээби экспериментальнай былаһаакка статуһун ылары ситиспитэ. 2001 сыллаахха «Агрошкола: опыт, проблемы, перспективы» дьэн өрөспүүбүлүкэтээби кэмпирээһиһэ «Производственно-экономическая школа в сельской местности» дакылаатынан кыттыбыта. Ити курдук араас таһымнаах аабыларга оһуола экспериментальнай үлэтин көмүскээбитэ. Дьокуускайдаабы тыа хаһаайыстыбатын научнай-чинчийэр үнүстүүтүн уонна Аччыгый академиятын кытта ыкса сибээһи олохтообута.

Оһуолабыт 2003 сылтан өрөспүүбүлүкэ агро-оһуолаларын сойууһугар жирибитэ. Онно Изабелла Пантелеймоновна кылаата улахан. Саха сиригэр ытыллыбыт агро-оһуолалар күрэхтэригэр «Профильная малокомплектная школа-2003» аһал аат хаһаайыныан буолбута. «Университет и школа» дьэн Арасыйыа сурунаалыгар оһуола экспериментальнай үлэтэ сырдатыллыбыта. Ити кэмнэргэ кини көбүлээһининэн биер дойдулаахпыттар, Буйун, суруйааччы Алексей Спиридонович Бродниковка анаар «Бродников аабылар» научнай-практическай кэмпирээһиһэни сабалаабыта, тэрийбитэ. «Харды» дьэн үөрэнээччилэр научнай уопастыбаларын тэрийэн, салайан үлэлэппитэ. Оһуола иһинэн ытыллар 5-11 кылаастарга «Харды», алын кылаас оёолоругар «Бастагы үрдэл» НПК аабылары көбүлээбитэ үгэскэ кубулуйан сыллата ытылларлар. Выходникигар «Детский парк «Эрчим» бырайыактара өрөспүүбүлүкэтээби ытыллыбыт почителлэр ассоциацияларын «Тропинка школьная моя» бырайыак күрбэрб грант ылары ситиспитэ. Учууталлар уонна үөрэнээччилэр дакылааттарын түмэн, 2005 сыллаахха «Воспитательная жизнеспособность личности» кинигэни таһаартарбыта. Маны таһынан оһуола үбүлүөйүгэр аһаллаах хаартысканан кинигэтэ, үгэскэ кубулуйан, бэлэст сылларга бэчээттэнэр.

Сыллата үлэтин таһымын үрдэтэр. Ол курдук, 2015 сыллаахха эһи үөрэнэн педагог-психолог идэни баһылаабыта. Улууска ытыллыбыт педагогическай аабыларга «Психологопедагогическое

сопровождение в школе» дакылаатынан кыттан, «Сельская школа на пути модернизации» хомуурунньука бэчээттэммитэ. Улуустаабы «Телефон доверия» күрэххэ үөрэнээччилэр бастагы миэстэни ылары ситиспиттэрэ. Сылын аайы психология олимпиадатыгар бириистээх миэстэни ылаппар. 2017 сыллаахха 11 кылаас үөрэнээччигэ Люба Нестерова өрөспүүбүлүкэтээби психология олимпиадатыгар ситиһиллээхтик кыттан, аһал истипизндийэнэн наһараадалаабыта. Улууска ытыллыбыт «Лучший кабинет педагога-психолога» күрэххэ кабинета 3 миэстэлээх.

Изабелла Пантелеймоновна нэһилиэк олобун актыыбынай кыттылааба. Ол курдук, Төлөй устуоруйатын үерэтинэн утумнаахтык үлэлээбитин түмүгэ үс чаастаах «Устуоруйа кэрчиктэргэ» документальнай видеоны онорторон, олохтоохтор махталларын ылар. Бу үлэ өрөспүүбүлүкэтээби кино-фотодокумент архыыбыгар «Кинолетопись Якутии РС (Я)» хараллан сытар. Маны таһынан нэһилиэк мусуола тэриллэригэр элбэх үлэни ыыппыта. Билигин оһуола устуоруйатын түмэлин тэрийэр сыаллаах үлэни -хамсыы сылдыар.

Ыраах дойдуттан, Сунтаартан кийиит буолан кэлэн, Чурапчы улууһугар олохсуйан, кэргэнинэн Владимир Николаевичтын үүнэр көлүөнэни иитиһэ, үерэтигэ олохторун анаатылар, үс уопаттарын улаатыннарар үлэһит онордулар.

Изабелла Пантелеймоновна түөрт уонтан таһа сыл үерэхтээһин эйгэтигэр үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, СӨ үерэһириитин туйгуна, Учууталлар учууталлара, СӨ үерэһириитин бочуоттаах бэтэрээнэ бэлэстэринэн, СӨ уонна РФ үерэххэ министристибэлэрин бочуотунай грамоталарынан, «Чурапчы улууһун үерэһириитин сайдыытыгар киллэрбит кылаатын иһин», «Төлөй нэһилиэгин сайдыытыгар киллэрбит кылаатын иһин» бэлэстэринэн наһараадалаабыта.

Мария АММОСОВА,
Төлөй орто оһуолатын педагог-
библэтиэкэрэ.

Сарсынны салайсан

Үөрэх салалтатыгар үйэ чыһаһыттан ордук үлэлээн кэлбит СӨ үерэһириитин туйгуна, РФ уопсай үерэхтээһинин бочуоттаах үлэһитэ Любовь Михайловна Федотова -Хатастан төрүттээх. 1985 с. Усурийскайдаабы судаарыстыбаннай педагогическай үнүстүүтү бүтэрэн, физика уонна математика учууталын идэтин баһылаабыта.

Педагог үлэтин Чурапчы абыс кылаастаах оһуолатыгар физика уонна математика учууталынан сабалаабыта. Биер сыл Чурапчы ыспартыыбынай интэрнээт-оһуолатыгар 6 кылааска иитээччинэн үлэлээбитэ.

Учуутал үлэтигэр кэлэтиһинэн арэтии ньыматын туһаммыта. Арэтар предметин билиитинэн,

методическай таһымнан, оёолорго үтүө кыһамнытынан үөрэнээччилэригэр чин билиини биэрбитэ. Кини үөрэппит 2 оёото 9-с кылаас кэнниттэн өрөспүүбүлүкэтээби физико-математическай оһуолаба кирибиттэрэ. Организаторынан үлэһит кэмизер оһуола ис көстүүтүн бэйэтин уруһуйдуур, берүөнэн суруйар дьобурунан киэргэппитэ.

Айымнылаахтык, көхтөөхтүк үлэһиит педагог 1994 сыл алтынны ыйыттан Үөрэх салалтатыгар оһуола учуобунньуктарынан библиотечнай пуондатын методическай үлэһиит кирибитэ. Бу үлэһиит сылларыгар оһуолалар үөрэх уонна сүрүн пуондаларын наадыылары үөрэтэн көрүүтэ, АСУ «МАРК» көмөтүнэн компьютернай каталогизацияны киллэригэр улахан үлэни ыыппыта. Сана кириини, нормативнай-справочнай информацияны тигэр баазаны онорбута. Оһуола библэтиэкэрдэригэр педагогическай аабылары, идэ таһымын көрүү-куонкурустарын көбүлээн тэрийбитэ. Үөрэнээччилэр уонна педагогтар информационнай культуураларын үрдэтигэр үөрэхтээһин тутуах сорукутарын олоххо киллэриини ситиһиллээхтик сабалаабыта.

2002 сылтан үерэтэр-методическай отдел естественнэй-математическай цикл предметтэригэр исписэлиһинэн аһаммыта. Физика, математика, биология, экология, химия уонна география предметтэрин улуустаабы методическай холбоһуктары үлэлэрин сүрүннээбитэ. Любовь Михайловна ытар сэмнээрдэрэ,

консультациялара, төгүрүк оһуоллара үрдүк таһымна, хаачыстыбалаахтык ытыллаллара. Үерэтии көдүүстээх ньымаларын көрдөөһүнүгэ, педагогтар социальнай-үерэтэр наадыылары үерэтигэ, сайыннарыга улахан болбонототун уурбута, учууталлары үлэлэрин таһымнан араналаабыта, педагогическай каадырдарга онорбута, биридиэлээн предмет үерэтии туругун, үөрэнээччилэр билиини ылыларын таһымын үерэппитэ. Предметник учууталлар дакылааттарын, ыстатыйаларын, бырагыраамаларын, бырайыактарын, рецензиялаабыта. 2005 с. физик-учуонай, Наука уонна тизхиныкээ Судаарыстыбаннай биризмийэ лауреата Д.Д. Красильников төрөөбүтэ 85 сылыгар улуустаабы физиктэр форумнара ытыллан, учууталлар маастар-кылаас, аһаас урук, сэмнээр нөнүө уопуттара тарбаммыта. Форум үлэтин түмүгэр «Ленский край» ФМФ филиала улуустаабы гимназия баазатыгар тэриллэбитэ.

Любовь Михайловна 2007 сылтан каадырынан хаачылыы отделын исписэлиһинэн үлэлээн кэллэ. Учууталлар уонна педагогтар үлэлэрин аттестациялааһын экспертизатын ылар. Лоп курдугу, чуолкайы эрэйэр дохумон эргирин саһылааһынна, архыып матырыйаалларын чөмчөтүүгэ күннэтэ үгүс сыратын уулар. Үөрэх министристибэтин кадровой сулуустата уонна атын да тэрилтэлэр кыттылаах дьыаланы-куопуну тэрийиһэ, үлэ

харыстабылыгар, медицинскэй-страховкалааһынна, педагогическай, үлэһиттэр аттестацияларын тэрийиһэ, сэмнээрдэри тэрийэр.

Олоххо актыыбынай көрүүлээх: Любовь Михайловна үерэхтээһиннэ ытыллар араас таһымнаах тэрээһин-хамыһыһаларыгар, художественнай, самодеятельноска көхтөөхтүк кыттар. 2001 сылтан солбуллубат-экссэмэн болумуочунайынан, үлэһиит. Кээкэ сылларга И.М. Павлов аатынан Чурапчы орто оһуолатын, Управляющей сэмэтигэр чилиэнинэн, 2018 бэрэссэдээтэлинэн үлэһиит. Үөрэх салалтатын кыргыттарын, аһаамбыларын кириэн, үлэ, кэлэтиһиттэрин бэстибээллэригэр үгүстүк кыттыбыта.

Любовь Михайловна үтүө суобастаах, өр сыллаах үлэтэ, улуус үерэхтээһинигэр киллэрбит кылаата, улуус үерэххэ салалтатын, СӨ үерэххэ министристибэтин, Ил Түмэн үгүс махтал сорукутарынан, Бочуотунай, грамоталарынан бэлэстэммитэ. Кэргэнинэн, тыа хаһаайыстыбатын инженеринэн Афанасий. Ивановичтын үс кыыстаахтар, биэс сэмнээхтэр. Кыһынаан Аниита. Афанасьевнаһын Ефимовтар учууталлар династияларыгар кириэн, аһал бэлэстэн наһараадалаабытара, улуус педагогическай династияларын кинигэтигэр кирибиттэрэ.

Мария АРТЕМЬЕВА,
үөрэх салалтатын исписэлиһэ.

Сыһарыыны бэлэмнээт Мария АРТЕМЬЕВА, Анна ЗАХАРОВА.

Федор ФЕДОРОВ
сүлүймүттөн тырбас

— УЛУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛ —

Үйэлэргэ сүгүрүйэбит

Баай-талым айылбалаах, кизн нэлэмэи сирдээх-уоттаах, талыы-талыа Таатта үрэхтээх, хатын чаран тулалаах, үлэттэн дыаллорун булбут түө-мааны дьонноох Одьулуун нэһилиэгэ былыр-былыргыттан Чурапчы улуунун биир бастын нэһилиэгинэн биллэр. Биһиги аймах өбүгэбит бу дойдуга төрөөн-үөскээн, сыспай сизлээбэ сырыһыннаран, хороһор муостаабы хойуннаран, аасуор кэми энээринэн тэлэн, ыччатын энитэн «най-нат» диэн опорбута.

Аан дойдуну атыахтаах уу курдук ймаабыт Аба дойдуну Улуу сэрмитигэр, үлэ фронугар нэһилиэк чулуу уолаттара, хорсун-хордуот эр дьонно Ийэ дойдуну көмүскүлгөр барбыттара. Күн-дьыл төһө да сындыыстыы сыыйыллан аастар, бу харах уулаах хаан тохтуулаах кэм хас биридди ыалы таарыйбыт буолан, сүрэхтэригэр оспот баастыы интэн сылдьар.

Улахан дьиз кэргэн күндү киһибиэ Гермоген Маркович Сибиряков, биһиги бары бу орто дойдуга төрүүр бьабыт-туһахпыт тардан, буулдья ыйылар, бинтиэпкэ тинийэр уоттаах толоонуттан этэннэ эргиллэн кэлбитэ. Ыал буолан, дойдутугар алаһа дьизини тэринэн, 11 оҕону төрөтөн, сиэннэри, хос сиэннэри бүүбэйдэхэн олох дылуун билбитэ. Энэбит өрө көтөбүллэн, ыам ыйын 9 күнүгэр Кыайыы Параатыгар кытара. Сиэннэрин ынырыларынан кылаас чаастарыгар сылдьан, ол ыар сылларын кэпсирэ.

Биһиги хас сыл аайы, Кыайыы күнүгэр, ытык киһибиэтин ахтыахпыт-санаахпыт. Түөспүтүгэр Георгиевскай лизэнтин анньынан, юни мэтириэтин өрө көтөбөн, хас эмэ тыһыынчанан дыну кытта «Өлбөт-сүппэт пуолкаба» хаамсыахпыт.

Улуу Кыайыы 75 сылыгар Аба дойдуну сэрмитин кыттыылааба, Одьулуун нэһилиэгин уонна Чурапчы улуунун бочуоттаах олохтообу, абабыт, энэбит, хос энэбит, хос-хос энэ Гермоген Маркович Сибиряков үтүө аатын үйэттэн, кэнчээри ыччаллыгыгар анаан ахтыы сурунаалы таһаардыбыт. «Суруллубут суруллубат» диэн сахаба бэргэн этии баар. Ыччаттарбыт «Биһиги энэбит - Кыайыыны уһансыбыт саллаат!», «Биһиги энэбит - туруу үлэһит!», «Биһиги энэбит - дьонун киһи этэ!» - диэн кизн туттуохтара. Бары киһи аатын ааттатан, удьуорун ууһатан иннибит диэки чинник, эрэллээхтик хардыылыбыт.

КЫАЙЫ САЛЛААТА

Гермоген Маркович Сибиряков 1924 сыллаахха бэс ыйын 3 күнүгэр Чурапчы оройуонун Одьулуун нэһилиэгэр Марк Тимофеевич, Мотрена Кирилловна Сибиряковтарга ахсыс оҕонон

төрөөбүтэ. 14 сааһыттан «Емельянов» аатынан колхуоска (кэлин «Ленин» колхуос) улахан дьом биригээдэтигэр үлэтин саҕалаабыта.

1941 сыл Аба дойдуну сэрмитэ саҕаламмыта. Энэбит 1942 сыллаахха бэбискэ тутан, Ийэ дойдуну көмүскүү аттаммыта. Дьокуускай куораттан пассажирскай теплоходунан Лена өрүгүнэн айаннаан, Мальта куоракка балаһан ыйгар тийэн, байыаннай үөрэҕи барбыттара. Үөрэхтэрин бүтүүт арыый саастаахтарын арбаа фронка уларбыттара, уон абыстаах уолаттары илинни «Улан Сырык» байыаннай чааска ыппыттара. Онно өссө төгүл үөрэнэн, младшай сержант аатын ылбыта. 1943-1945 сс. стрелковой полк отделениетын хамандырын солбуйааччынан Чойбалсан куоракка сулууслаабыта. 1945 сыл атырдьах ыйыгар Япония кыраныосотыгар тийбитэ. Салгыы эмиз үөрэнэн пулемётчик буолбута.

1945 сыл атырдьах ыйын 9 күнүгэр милитаристскай Японияны утары сэрми саҕаланар. Сарсыарда 4 чааска кинилэр чаастарын Улахан Хинган дьиз Монголия истизбигэр бырабаллар, онно тутатына атаакаҕа кириэллэр. Саллааттар үс суужаны быһа уута суох, Монголия истизбин устун саҕы айанныыллар. Япония саллааттара чугуйалларыгар холуодыастаах уулары дьааттаан, хайдах даҕаны уу иһэр кыахтара суоҕа. Иннилэригэр Улахан Хинган хайата турара Сыннаанаары хомуна сырыптаахтарына, ытыалаһы саҕаламмыта. Бу кириэһигэ элбэх сэбиэскэй саллаат тыһаа бистыбыта. Ол курдук, взвод старшинатын Раимовы, пулемётнай взвод лейтенантын Бельзовы уонна да атыттары сүтэрбиттэрэ. Кыайыы похода Жёлтай муора кытылыгар түмүктэммитэ.

Япония армията 1945 сыл балаһан ыйын 3 күнүгэр барынэргэ күһэллүбүтэ. Энэбит сулууслаһыар чааһа Чойбалсан куоракка төннүбүтэ. Кини манна 1947 сыллаахха дизри 38-с механизированной полкаба сулууслаабыта. 54 нүөмэрдээх танковой полкаба Т-34 таанкаба орудие хамандыра буолбута.

«Монголия кумах куйаарын тулуурдаахтык туоралһын уонна Улахан Хинганаабы кыргыһыга эрдээх санаатын көрдөрбүтүн иһин» Верховнай Главнокомандующий Иосиф Сталинтан «Аба Махтал сурунуунан бэлгитэммитэ. «Аба дойдуну Улуу сэрмитин 2-с истизбэннээх» уордьанынан, «Японияны кыайыы иһин», «Бойобуой үтүөлэрин иһин» уонна араас сыллардаабы үбүлүөйдээх мэтээллэринэн наҕараадалааммыта.

Фронтан 1947 сыллаахха төннүбүтэ. Кэлээт, төрөөбүт нэһилиэгэр Одьулуунга колхуоска үлэли кирибиз. 1949 сыллаахха эдэр киһини Дьокуускай куоракка электромонтёр идэтигэр үөрэттэрэ ыппыттара. Үөрэбин бүтэрибүттэн 1967 сылга дизри колхуонугар монтерунаан үлэлээбиз. Салгыы үс ыйдаах тырахтарыыстар куурустарыгар үөрэнэн, пенсияба тахсыар дизри тырахтарыыһынан үлэлээбиз. Уһун, үтүө суобастаах үлэтин иһин элбэх наҕарааданан бэлгитэммитэ. Хас да пятилетка кыайылааба, Социалистическай үлэ удаарынныыга буолталаабыта.

Пенсияба тахсан баран, 14 сыл устата Одьулууннаабы сельпоба ханьгаардаабыта, сайынны дьиз кэргэниэн моой оттуура. Үлэтигэр 1994 сыллаахха уурайан бочуоттаах сынналанга олорбута. Кэргэниэн Мария Романовна ыйын 11 оҕону төрөтөн, иитэн, үлэһит онортоон, 83 сыл биригэ олорбуттара. 29 сиэннээхтэр, элбэх хос уонна хос-хос сиэннээхтэр.

Светлана ИДИОДОВА-ЛАВРЕНТЬЕВА.

Үгүс үтүөлээх Максимов учуутал

Улууспут элбэх сэлэннэ, номоххо кирибит атырбыт алаастардаах, күөллэрдээх. Олортон адаарга Бьаакана Эбэ дьиз Саха киһитин кутун-үрүн тулпут, чугас эргин тэҥнээбин билбэтэх уолтаах-астаах, өлгөм үүнүүлээх, үтүө ходоһалаах ытык мааны сирдээхпит. Бу эбэ хоту үрдүк умулугар 1906 сыллаахха олунньу 28 күнүгэр АССР оскуолаларын үтүөлээх учуутала, Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэрми саллаата Алексей Еремеевич Максимов күн сирин көрбүтэ.

Кыратыттан чэбу уолу дьонно Уорба оскуолатыгар үөрэттэрэ биэрбиттэрэ. Үһүскылааһы бүтэрбитэ. Салгыы үөрэниэн баарбытын Саха сиригэр гражданскай сэрми, бьлаас уларыһыыга саҕаланан, кылааскабы охсуһуу үөһүгэр кирибиз. Нэһилиэгэр соботох ааһар-суруйар 15 саастаах уолу нэһилиэк сэбиэтин суруксугунан анаабыттара. Ыраас олох иһин охсуһуу, ливбэттэргэ дьону үөрэтти, сүөһүнү, сир аабыы, колхуостары тэрийи бу оччотообу алаастарыттан быкпатах дьону өйдөтүү төһөлөөх сыраны-сылбаны ылбыта буолуой?

Бу үлэбэ уһунуук үлэлээбит Сэбиэт суруксуга атын нэһиликтэргэ ынырыыга сылдьан көмөлөһөрө, 1931-1932 сс. Чурапчы райсэбиэтигэр колхуостары тэрийиһигэ инструктордаабыта.

Дойдутугар «Самнаҕайдаах» диэн колхуонун тэрийбитэ. 1934-1935 сс. Дьокуускайга рабфагы бүтэрэн, 1937 с. Хайахсыт начаальнай оскуолатыгар учууталпыты кэлбитэ. Нөнүө сылыгар оскуола сэбиэдиссэийинэн анаанар. Чакыр, Хадаар, Хайахсыт салыйааччыларын кытта биир сүбэни булан, Хайахсытка оскуола, интэринээт, учууталлар олорор дьизлэрин туттаран, сэттэ кылаастаах оскуоланы астарар. Үс нэһилиэк оҕолорун үөрэттэрбит улахан үтүөлээх.

Сэрми суһар сураба улуу кыһалҕаны бүрүммүтүнэн кэлбитэ. Ыччат бастына сэрмигэ барбыта. Онно мэнэһиннэрэн, өрөспүүбүлүкэбит салалтата оройуону куус өттүнэн хоту көһөрүүгэ күһэйэн, ахса биллибиз алдьаркай иитэ суох издэн изнэгийбитэ. Собуруу нэһиликтэргэ өлүү-сүтүү элбээбитэ. Тулаайах оҕо наһаа элбээбитэ. Максимов учуутал оройуонга кириэн туруорсан, оскуола баазатыгар тулаайах оҕолорго анаан детдом тэрийбитэ. Ити эттэххэ дөбөн — мунга муммут оҕолор эрйидээхтэргэ танас-сап, ити дьиз, үөрэнэр сир, сылаас сыһыан, тулаайах муннаабы аһыны-хараһыы, олохторун, тыыннарын арааччылаан түүннэри көрүү-исти.

1943 сыллаахха Армияба ынырыллан, Илин турар мотострелковой полкаба түбүһүн, сулууслаабыта. Механизированной гвардейскай полка буйуна Алексей Максимов хорсун сулууслатын үрдүктүк сыаналаан, вардия капитана Ребрих манньык суруйбут эбит: «Япония милитаристарын утары кыргыһыларга эр санаалаабын онна хорсунун көрдөрбүтэ. Япония уута суох сирдэрин, тахан Хинган арбаастарын туоруурга тулуурун уонна илкупун көрдөрөн, табаарыс Максимов бойобуой

соруудабы кыайылаахтык топорорго байыастар санааларын көтөхтө.

Батальон ортотугар аппаратыаттаах, Кыргыһылар түгүннэригэр, айанна кырдыабыс буйуунан эдэрдэр үгүскэ үөрэннилэр. Кини сүбэлэрэ командование бойобуой соруудахтары топороругар элбэхтик көмөлөстө, Үрдүкү командование махталын ылла.

Кыайыы көтөллөнөн этэннэ эргиллибит буйуун-учуутал сэбүлэппит кэлэктибигэр салгыи дириктэрдээн, эмиз үлэ бөҕөтүн тэрийэн, оскуолатын кэнэппитэ. 1952 сыллаахха бастаан тэрийбит детдомугар, Дирингэ дириктэрдээбитэ. Тулаайахтар олохторун тупсарбыта. Оччотообу детдомга 80 оҕо сылдьара. Кинилэри аһаты-таньынары, итинэн хааччыһы үлэтэ үгүс түбүгү эрэйэрэ. Онон 8 ынахтаах подсобнай хаһаайыстыбаны, обуруот сирин тэрийбитэ. Онно анаан хаһаайыстыбага 10 миинэр аттааба, 10 келунэр обустааба. Мастарын, муустарын, этэрин-астарын, хортуппуйдарын барытын оҕолор бэйэлэрэ үлэлээн булуналларын ситиспитэ. Онон оҕолору үлэбэ-хамнаска улуйбута. Билигин да киһи ииппит, үөрэппит оҕолоро киһи туһунан истинник махтана ахталлар. Хас биридди оботун ааттарынан билэрэ, бьыс буллар эрэ, ол оҕо талаанын, дьобурун сайыннаран үлэни булан тэрийэрэ. Араас сиртэн хомуллан кэлбит буоланнар олус уустук майгылаах оҕо элбээ. Онон хас биридди оҕо оҕо тус-туһунан сыһыан эрэйиллэрэ.

Алексей Еремеевич улахан букубаттан суруллар педагог этэ. Оҕолорго учкуму, оҕо сэбиэтин, пионерскай,

комсомольскай тэрилтэлэри тэрийэн, оҕолор бэйэни салыйыныларын олохтообута. Сайынны лааһыр тэрийэн, оҕолор онно сайылыыр буолбуттара. Кыргыттар сайылык чугаһыгар турар фермаба ньири керсөллөрө, хортуппуй, халпыыста, оччотообу кэмнэ сана үүнэриллэн эрэр помидору, оҕурсуну олордон керсөллөрө. Оттон уолаттар кыһынны оттор мастарын бэлэмнииллэрэ, куорпустары ерөмүөн-үүллэрэ, «Тыһнаах мунуугу» тэрийэн оҕолор араас кыыллары иитэллэрэ. Онно бэл, хотой, пекинскэй хаастар, попугайдар уо д.а. сэдэх кыыллар бааллара.

Маны таһынан ыалтан, эргэ өтөхтөрүн хомуйан, мусуой тэрийбиттэрэ. Кэлин туһунан турар улахан мусуой дьизтэ буолбута. Обкомга тийэ туруорсан, улахан кыахтаах тэрилтэлэри кытта шэфтэһини олохтообута. Дьокуускайдаабы геологуправление детдомга икки улахан массыһаны, Диринг бөһүөлэгин барытын сырдатар электростанцияны бэлэһтээбиттэрэ. Бу оччотообу чүмэчинэн олорор бөһүөлэҥкэ улахан көмө, сайдыы буолбута. «Эрилик Эристин» колхуос оҕолорго, уһаналларыгар анаан, улахан мастарыскай дьизтин тутан биэрбитэ Алексей Еремеевич оҕолорго шэфтэһи диэн анаардас ылыы, көмөлөһүннэри эрэ буолбакка, үтүө хардалаах буолуохтаабын өйдөтөрө. Хардата дьиз — үөрэххэ ситиһи, бэрээдэктээх буолуу ирдэнэрэ. Оҕолор шэфтээхтэрэ кэллэллэригэр күүскэ бэлэмнэнэллэрэ. Үөрэхтэригэр кыһаллаллара, кэнсиэрдэргэ кыталлара. Оҕолор кыһы иитэр фермаба 70 норка уяатын онорон биэрбиттэрэ. Ходоһаны ыраастыыга көмөлөһөллөрө. Геологуправление дьыссаатыгар 50 устуука олоппоһу онорон биэрбиттэрэ.

Алексей Еремеевич оҕолору бэрээдэҥкэ тардаары, киһи-хара онороору, араас сонун дьаһаллары киллэрэн иһэрэ. Тааһынан бүрүлүбүт 15 миэтэрэ уһуннаах, сылаас икки тэрилиссэни туттарбыта. Уонна иистэнэр массыһаны булан, иис куруһуогун, көр-күлүү тыйаатырын, хаартыскаба түһэри куруһуогун тэрийэн үлэлэппитэ. Мастарыскайга Мындабаайыттан бэс бэрэбинэни булан таһаартарара. Онон дьонтон сакаас ылан, хомуоттары, туумбалары, араас олоппостору, түнүк араамаларын оҕолорунан онортороро.

Олоһун тийэх сылларыгар куоратынан, тыһанан кэрийэн, сэримкытылаахтарынан уот хоролук суолларын сонордоон, собуруу нэһиликтэн сэримгэ барыт 400-тэн тахса киһи туһунан сибидизиннэлэри мустута.

Принципиальнай, көнө суруннээх коммунист этэ. Бизэ төгүллээн партиянын тэрилтэ сэкиретэринэн, сэттэ төгүл олохтоох сэбиэҥкэ дьокуатаатынан талыллан үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Элбэх мэтээллэринин, икки төгүл Саха АССР Верховнай Сэбиэтин Президиумун Бочуотунай грамоталарынан наҕараадалааммыта.

Саха АССР оскуолаларын үтүөлээх учуутала, хорсун буйуун Алексей Еремеевич Максимов олорбут олоҕо, үлэлээбит үлэтэ үлэлэргэ умнуллуо суоҕа.

Иван Алексеевич МАКСИМОВ, А.Е. Максимов уола, Арасыһыа тырааныспарга надзорун ДОСААФ Бочуоттаах бэтэрээнэ.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Күндү аҕабытын, эһэбитин, РФ физическэй култуураҕа уонна спортка туйгуна, СӨ үөрэ-бүтүннүс туйгуна, үлэ, спорт бэтэрээнэ Вилтор Семенович Дьяконовы 65 үбүлүүдээх күнүнүн истинник эбэрдэлиибит! Баҕарабыт кытаанах доруобуйаны, үгүс үөрүүнү, этэнгэ буолууну! Бүһүгү туспутугар бары үтүөбүр махтанабыт!

Эбэрдэни кытта кэргэни Ирина, кыһын Айталина, уолаттарын Павел, Николай дьиз кэргэттэрэ, сизинэриг.

— БЫРАЙЫАК —

Кыты уулуссаны сырдатыйы
бырагырааматын өйөөтүлэр

Сэттиннь ый 5 күнүгэр Мугудай нэһилиэгин олохтоохторун уопсай муньабын быһаарытынан, олохтоох көбүлээһини өйүүр бырагыраама чэрчитинэн, 2021 сылга нэһилиэк кыты уулуссаларын сырдатыйы бырайыагынан кыттар буолла. Бырайыак уопсай суумата — 1850000 солк. Бу бырагыраама Мугудай нэһилиэгэ 4-с төгүлүн ситиһиллээхтик кыттар. Ол курдук, киин Октябрьскай уулуссаны сырдатыйы, "Эйгэ" норуот айымньытын дьизин өрөмүөнэ, Н.Оконешников аатынан нэһилиэк спорт саалатын өрөмүөнэ буоллулар.

Мугудай нэһилиэгин дьаһалтата.

Улууска ритуальнай өгө
үлэлирин иһитиннэрэбит

Убаастабыллаах улууспут олохтоохторо, олохтутугар киһи үөйбүтэх өттүттэн хомолто аанчаан киһэрэ баар суол, үгүспүт тугу гынабы билбэккэ мунар-тэнэр кыпалбата үөскүүр. Онно көмө, өйөбүл буоларга Чурапчыбыт киинигэр Карл Маркс аатынан улууска 17 "б" нүмэрдээх адырыска ритуальнай өгө араас көрүнүн толорорго сайаалка хомуйабыт.

- Хорусоп;
- Веноктар (сурук суруйуохха сөл);
- Бэйэбит эскимскитинэн, кэмэйгитинэн эргир араас көрүннэрэ;
- Тимир бетонунан кутуллубут лааматынныктар;
- Гранит матырыйаалтан билииккэлэр;
- Харайы сизиргэр туһаныллар: хорубу иһигэ түгэр быалар, манан, кыһыл, хара өнөөх сийдэс матырыйааллар;
- Сизирлэ уонна өтүөз бэлэстэ;
- Бокуонньук хаартыскатын угар араама;
- Ийини хаһыы;
- Мас остуолба (кириэс эмиз буолуон сөл);
- Тас мас (тэбик);
- Бокуонньугу таһаарыыга массыына көрүлгөн сөл.

Ритуальнай өгөнү улууспут бары нэһиликтэригэр, бэйэбит массыынабытан тийэн оноробутун биллэрэбит. Тэрилтэ биризмэтэ болдьоһо суох, түүннэри-күнүстэри үлэлиир. **Билсэр төлөпүөнгүт: 89644284393.**

Күндү киһибит, балтыбыт, улахан дьиз кэргэн тапталлаах ийэтэ, эбэтэ, учуутал идэлээх Амма Солободатын олохтооһо

Аргунова-Капитонова Ирина Петровна

бу дьыл ахсынны 15 күнүгэр уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын аймактарыгар, биһир дойдутаахтарыгар диригник курутууан туран биллэрэбит.

Кэргэнэ, биһиргэ төрөөбүтүрэ Капитоновтар.

Кутурбаннарын тиздэллэр:

Күндүгү саныыр балтылара, аймактара Аргунова-Капитонова Ирина Петровна уһуннук ыалдьан олохтон туораабытынан, эдийдэригэр Еленаҕа, Полина, Иван, Петр Капитоновтарга, кэргэнигэр Михаил Аргуновка, оболоругар, сизинэригэр Чакыртан, Чурапчыттан, Дьокуускайтан Филипповтар, Егоровтар, Федотовтар, Григорьевтар, Сидоровтар.

Чурапчы улуунун Хоптобо нэһилиэгиттэн төрүттээх, Амма улуунун Амма салинньэтин олохтооһо, улахан дьиз кэргэн мааны Далбар Хотуна, элбэх оҕо, сизин тапталлаах ийэтэ, эбэтэ, күндү биһиргэ үөрэммит кыыстара, дьуөгэлэрэ Аргунова-Капитонова Ирина Петровна уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, чугас дьонугар, биһиргэ төрөөбүтүрүгэр, кэргэнигэр Михаилга, бары оболоругар, сизинэригэр биһиргэ үөрэммит доһотторо, дьуөгэлэрэ.

«ИЭСТЭРГИН БИЛ» ИНФОРМАЦИОННАЙ ААХСЫЙА

Саха сиринээҕи суут бириистэртэрин салалтата хас сыл айы ытыллар «Иэстэргин бил» информационнай аахсыйа саҕаламмытын туһунан биллэрэр.

Гражданнар уонна тэрилтэлэр бэрэстэбииттэлэрэ суут бириистэртэр официальной сайтарыгар <https://i14.fssr.gov.ru/> баар «Банк данных исполнительных производств» сервисин көнүө тух иэстээхтэрин биллэхтэрин сөл. Көрдүүр туннук бэйэбит аакытын уонна төрөөбүт күнүгүн суруйуоххутун наада. Бэйэтин бэрэбиэркэлэнэр киһи иэстээх буолууна, иэс туһунан дааннайдардаах табылыһа тахсыа: иэстээх киһи толору аата, исполнительнай производство нүмэра, тэриллэбит күнэ, тух туһунан иэс буолара, ханнык суут бириистэртэр отделларыгар баара, суут бириистэп толору аата, киһилиин сибээстэһэр төлөпүөн нүмэра.

Итинтэн ураты Сударыстыбаннай уонна муниципальнай өнөлөр порталларын чэрчитинэн сана сервис олоххо киирдэ. Сана сервис көмөтүнэн исполнительнай производство иэстээхтэрэ уонна ирдэбиллээхтэрэ суут бириистэртэригэр сайабылланьыалары, көрдөһүүлэри ытыахтарын сөл буолла.

Өскөтүн тухэрэыйытылаах буоллаххына, Суут бириистэртэрин салалтатыгар бириксийм төлөпүөн сулууската 8(4112)31-96-97 үлэлиир, онно эрийэн, өрөстүүбүлүкэ олохтоохторо ыйыннык информацияны ытыахтарын сөл.

Саха сиринээҕи суут бириистэртэрин салалтата

— 02 ИЗВЕЩАЕТ —

ИНФОРМАЦИЯ

о новых положениях Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях, Уголовного и Уголовно-процессуального кодексов Российской Федерации, введенных вследствие необходимости экстренного реагирования на вызовы, связанные с распространением новой коронавирусной инфекции

1 апреля 2020 года Президентом Российской Федерации подписаны федеральные законы, усиление мер ответственности за правонарушения, связанные с невыполнением положений законодательства, а также требований уполномоченных должностных лиц в сфере эпидемиологического благополучия населения и совершение через информационные каналы коммуникации действий.

Федеральным законом от 1 апреля 2020 года № 99-ФЗ «О внесении изменений в Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях» установлена ответственность за нарушение санитарных правил и гигиенических нормативов, невыполнении санитарно-гигиенических и противоэпидемиологических мероприятий, действующих в период режима чрезвычайной ситуации или при возникновении угрозы распространения заболевания, представляющего опасность для окружающих и в период осуществления на соответствующей территории ограничительных мероприятий (карантина) части 2 и 3 статьи 6.3 КоАП РФ.

Также данным Федеральным законом вводится административная ответственность юридических

лиц за распространение в средствах массовой информации и сети Интернет под видом достоверных сообщений заведомо недостоверной информации об обстоятельствах, представляющих угрозу жизни и безопасности граждан, и (или) принимаемых мерах по обеспечению безопасности населения части 10.1; 10.2; 11 статьи 13.15 КоАП РФ.

Введена новая статья 20.6.1 КоАП РФ, предусматривающая наказание за невыполнение правил поведения при введении режима повышенной готовности на территории, на которой существует угроза возникновения чрезвычайной ситуации, или в зоне чрезвычайной ситуации.

Федеральным законом от 1 апреля 2020 года № 100-ФЗ «О внесении изменений в Уголовный кодекс Российской Федерации и статьи 31 и 151 Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации» установлена уголовная ответственность за публичное распространение под видом достоверных сведений заведомо ложной информации об обстоятельствах, представляющих угрозу жизни и безопасности граждан (статья 207.1 УК РФ), так и повлекших тяжкие последствия (статья 207.2 УК РФ).

Также, данным Федеральным законом ужесточено наказание за нарушение санитарно-эпидемиологических правил, повлекшее по неосторожности массовое заболевание или отравление людей, а также криминализированы действия, создающие угрозу наступления названных последствий (статья 236 УК РФ).

Начальник ОУУПДНОМВД России по Чурапчинскому району
майор полиции Петр Монастырев.

МВД России МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ ПО РЕСПУБЛИКЕ САХА (ЯКУТИЯ)
(МВД по Республике Саха (Якутия))

Информация

к населению Чурапчинского улуса(район), начальника ОМВД России по Чурапчинскому району
«17» декабря 2020 г. № 69/

В рамках реализации государственной программы Республики Саха (Якутия) от 25.10.2017 года № 2162 «Профилактика правонарушений, обеспечение общественного порядка и противодействия преступности на 2018-2022 годы» и Постановления Правительства Республики Саха (Якутия) от 12.02.2004 № 63 «О мерах по предотвращению преступлений, в том числе террористических актов, с применением оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и средств взрыва на территории Республики Саха (Якутия)», совместно с Министерством по делам молодежи и социальным коммуникациям Республики Саха (Якутия) проводится работа в части выплаты гражданам денежных средств за добровольно сданные предметы вооружения.

Благодаря данному законодательному акту граждане получили возможность сдавать, находящиеся у них огнестрельное оружие, боеприпасы, взрывные устройства, взрывчатые вещества и средства взрыва и получать за их сдачу денежное вознаграждение.

Приложения на 2 листах (приложение №1)

Начальник подполковник полиции
Иннокентий Свинобоев.КАК СДАТЬ НЕЛЕГАЛЬНОЕ ОРУЖИЕ
И ВМЕСТО СРОКА ПОЛУЧИТЬ ДЕНЬГИ!

МВД по Республике Саха (Якутия) сообщает, что

Дьокуускай куорат олохтооһо, тапталлаах эбэтэ

ФЕДОРОВА Ефросинья Ивановна

ыалдьан олохтон туораабытынан, сизингэр Анна Семеновна Гуляевага дириг кутурбаммытын тиздэбит.

П.И. Борисова аатынан Чурапчытаабы
«Улыбка» уһууан кэлэктиибэ.

в рамках реализации Постановления Правительства Республики Саха (Якутия) от 12.02.2004 № 63 «О мерах по предотвращению преступлений, в том числе террористических актов, с применением оружия, боеприпасов, взрывных устройств, взрывчатых веществ и средств взрыва на территории Республики Саха (Якутия)» Правительство республики производит выплаты гражданам денежных средств за добровольно сданные предметы вооружения:

- за охотничье нарезное ружье можно получить денежное вознаграждение 8000 рублей;
- за охотничье гладкоствольное ружье можно получить денежное вознаграждение 6000 рублей;
- за пистолет, револьвер, автомат, пулемет или гранатомет от 5000 рублей до 8000 рублей;
- за газовый или травматический пистолет 4000 рублей;
- за самодельное оружие от 5000 до 7000 рублей;
- за самодельное оружие от 5000 до 7000 рублей.

Гражданин добровольно сдает найденные (хранящиеся) у него предметы вооружения в близлежащий орган внутренних дел, пишет там заявление, прикладывает копию паспорта, ИНН и номер расчетного счета, на который будет впоследствии перечислено денежное вознаграждение.

МВД по Республике Саха (Якутия) напоминает, что незаконные приобретение, передача, сбыт, хранение, перевозка, ношение или изготовление оружия, его основных частей, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств наказываются лишением свободы на срок до восьми лет (статья 222 Уголовного кодекса Российской Федерации).

В то же время любой, кто добровольно сдает предметы вооружения, освобождается от уголовной ответственности.

Чурапчы нэһилиэгин олохтооһо, үлэ, "Чурапчы" ТХПК бэтэрээнэ, үс оҕо амаарх ийэтэ, бизс сизин тапталлаах эбэтэ

ОБУТОВА Мария Ивановна

бу дьыл ахсынны 14 күнүгэр соһуһу олохтон туораабытын билэр дьонугар, аймактарыгар, доһотторугар диригник курутууан туран иһитиннэрэбит. Кэргэнэ, оболоро, күтүөттэрэ, сизиннэрэ.

Ген. дирэктэр - Н.М. СТРУЧКОВА.

Кылаабынай эрдэктэр - Л.В. ГОРОХОВА.

Кылаабынай эрдэктэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.

Эксперттэр сийэстэр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА.

Тыа хаһаайыстыба, экономика отдела - А.М. СЛЕПЦОВ.

Корреспондентер - С.А. ЖЕНДРИНСКИЙ, М.В. ПЕТРОВА.

Таһааччы - Л.К. ПОПОВА.

Бэчээттээчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СӨ Бырабытыстыбага,

Саха Өрөспүүбүтүннүк "Сахабэлэ" Сударыстыбаннай

автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хаһыат

эрдэктэрийтэ.

677000, Дьокуускай к., Ордоникидье уул. 31, 124 ноб.

телефакс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sanachet@mail.ru

Российской Федерации Россиянааһар СӨ салалтатыгар

2020 с. бос кыһын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүмэра

- ПИ-НТУ/14-00559.

Эрдэктэрийтэ адырыһа:

678670, Чурапчы сал.,

Карл Маркс уул., 26

а". Төлөпүөннэрбит:

эрдэктэр - 41-332

отделтар - 41-265, 41-359.

E-mail: sanachet@mail.ru,сайт: sanachet.ru, [instagram: @sanachet](https://www.instagram.com/sanachet)

Бэчээткэ санала: № 95 (11750)

Кэлэһит: 2 бос. лияс

Ахсаана 1850. Хаһыат сыаната: 15

Директор, сурук эрдэктэри, сурук отдел, редактор

политический отдел, отдел печати

бухгалтер, сурук эрдэктэри, бухгалтер

корреспондентер, редактор, редактор

бизнес-менеджер, редактор, редактор

редактор, редактор, редактор

Хаһыат бэчээткэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээткэ бэрилини: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакциянай-издательскай холбоһука 17.12.2020 с. офсетка бэчээттэннэ. Типография адырыһа: 678670, Чурапчы сал., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекс: ПИ964. Хаһыат нэһилиэгэ иһитэ: олохтоохторо уонна бааһына тахсар.